

УДК 347.77

Колос Сергій Степанович,

старший викладач кафедри права
Вінницького національного аграрного університету,
суддя
Апеляційного суду Вінницької області у відставці

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В КОНТЕКСТІ СУДОВОЇ РЕФОРМИ

Постановка проблеми. У сучасних умовах економічного розвитку України, розширення інтеграційних процесів стратегічного значення набуває питання ефективного захисту прав інтелектуальної власності.

Удосконалення захисту прав інтелектуальної власності в Україні є одним із найважливіших питань реформування сфери інтелектуальної власності. Оскільки Україна взяла курс на євроінтеграцію й активно його реалізує після підписання та ратифікації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, питання захисту прав інтелектуальної власності набувають додаткової ваги.

Підвищення рівня захисту прав інтелектуальної власності передбачає реалізацію багатьох завдань, пов'язаних як із удосконаленням законодавства, правозастосовної практики, так і з активним залученням і постійною взаємодією органів державної влади, правоохоронних, фіскальних органів тощо. Істотна роль у цьому процесі відводиться й судовій гілці влади, яка перебуває у стадії активного реформування, особливо враховуючи перспективу початку діяльності в Україні Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності.

Варто зазначити, що з прийняттям Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) дослідження питань функцій, методів, принципів цивільного права набуло нового поштовху на рівні загальних засад цивільно-правового регулювання.

Одним із напрямів реформування судової системи України є поглиблення спеціалізації судів, що стало наслідком формування окремого судового органу – Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності. Так, 2 червня 2016 р. Верховна Рада України прийняла зміни

до Конституції України [4] та Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [3], якими ініційовано створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності [8]. Зараз триває процес формування кадрового складу новоствореного судового органу, визначення кола його повноважень і регламентація правових засад діяльності.

Стан дослідження теми. Питання захисту прав інтелектуальної власності є предметом досліджень таких сучасних учених: О.В. Гумеги, О.Ф. Дорошенка, І.Ф. Коваль, О.В. Кохановської, Н.С. Кузнецової, Л.Р. Майданик, Н.М. Мироненко, О.П. Орлюк, О.О. Підпригори, М.Ю. Потоцького, Р.О. Стефанчука, О.О. Харитонової, О.С. Харченко, Р.Б. Шишки, О.О. Штефан і низки інших. Однак на сучасному етапі реформування правового регулювання інтелектуальної власності, створення нового судового органу виникає необхідність більш детальних додаткових досліджень з даної тематики.

Мета статті – розглянути основні проблеми захисту прав інтелектуальної власності в контексті судової реформи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Право на судовий захист гарантується актами міжнародного права та нормами національного законодавства. Статтею 55 Конституції України закріплено, що права і свободи людини та громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Відповідно до змін, унесених до Конституції Законом України від 02.06.2016 № 1401-VIII [4], кожному гарантується

лізує види порушень щодо конкретних об'єктів права інтелектуальної власності. Невизнання особистого немайнового чи майнового права інтелектуальної власності полягає в запереченні наявності в особи суб'єктивного цивільного права на об'єкт права інтелектуальної власності (ст. ст. 422, 423, 424 ЦК України), на право користування (ст. 426 ЦК України) чи розпорядження (ст. 427 ЦК України) таким об'єктом, на частку в об'єкті права інтелектуальної власності, що створений спільно кількома особами чи належить спільно кільком особам (ст. 428 ЦК України); на об'єкт права інтелектуальної власності, створений у зв'язку з виконанням трудового договору (ст. 429 ЦК України) тощо. Оспорювання особистого немайнового або майнового права інтелектуальної власності відбиває той стан правовідношення, коли відповідне суб'єктивне цивільне право забезпечується в юрисдикційному органі. Якщо таким органом є суд, носій оспорюваного права може вимагати його визнання за допомогою звернення із зустрічним позовом.

Зокрема, для реалізації принципу судового захисту цивільного права й інтересу істотне значення має зміст ст. 16 ЦК України, якою закріплено загальні засади захисту цивільних прав та інтересів судом. Щодо безпосередньо сфери інтелектуальної власності цивільне законодавство деталізує особливості захисту права інтелектуальної власності судом у ст. 432 ЦК України. Застосований законодавцем підхід до введення додаткових положень стосовно захисту прав інтелектуальної власності є новелою для цивільного законодавства. Розробники ЦК України обумовили введення додаткових норм із деталізацією саме в частині судового захисту прав інтелектуальної власності.

Для забезпечення захисту прав інтелектуальної власності суд може використовувати будь-які способи захисту, передбачені цивільним законодавством, зокрема визнання права, визнання правочину недійсним; припинення дії, яка порушує право, відновлення становища, яке існувало до порушення, примусове виконання обов'язку в натурі, зміна правовідношення; припинення правовідношення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди, відшкодування моральної (немайнової) шкоди, визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади.

Проте не всі способи мають однакове значення для захисту порушеного або оспорюваного права на результат інтелектуальної діяльності. Так,

патентні права і права на засоби індивідуалізації засвідчуються фактом державної реєстрації, тому поширеним способом їх оскарження буде вимога про визнання недійсним виданого охоронного документа. З іншого боку, для захисту цієї групи прав не є характерним використання такого способу, як примусове виконання обов'язку в натурі, оскільки їх об'єктом є нематеріальні блага. Тому вибір способів судового захисту порушеного або оспорюваного права залежить від характеру самого права, від виду та характеру вчиненого правопорушення.

Наприклад, особливим способом судового захисту, що застосовується в межах системи прав інтелектуальної власності, є застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Варто наголосити, що у формулюванні відповідного положення ст. 432 ЦК України, яка встановлює цей спосіб захисту, зазначається, що «розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення». Тобто застосування разового грошового стягнення може мати місце лише в разі, якщо спеціальний закон про охорону певного об'єкта інтелектуальної власності допускає таку можливість. Як приклад такої норми можна навести положення ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [7]. Однак для захисту інших об'єктів інтелектуальної власності цей спосіб захисту не може бути використаний через відсутність спеціальних законодавчих положень [5, с. 12].

Очевидно, що судові спори щодо захисту прав інтелектуальної власності є одними з найскладніших для розгляду. Важливим напрямом реформування системи судового захисту прав інтелектуальної власності є створення Вищого суду, що має на меті підвищення якості розгляду судових спорів у сфері інтелектуальної власності та скорочення термінів їх розгляду. Кількісний склад Вищого суду з питань інтелектуальної власності передбачає 21 посаду суддів, які, крім проходження кваліфікаційного відбору, обов'язково повинні мати 5-річний стаж у галузі інтелектуального права. Структура суду включає апеляційну палату, яка буде переглядати рішення суду як апеляційна інстанція.

Підсудність Вищого суду з питань інтелектуальної власності включатиме такі види справ: у справах щодо прав на об'єкти інтелектуальної власності (винахід, корисну модель, торгівельну марку, промисловий зразок тощо), у справах про облік

Колос Сергей Степанович

ЗАЩИТА ПРАВ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В КОНТЕКСТЕ СУДЕБНОЙ РЕФОРМЫ

В статье проанализировано действующее законодательство Украины, регулирующее защиту прав интеллектуальной собственности, исследованы особенности защиты прав интеллектуальной собственности в контексте реформирования и создания Высшего суда по вопросам интеллектуальной собственности. Проанализированы положения теории гражданского права по судебной защите прав интеллектуальной собственности как один из факторов, определяющих особенности реализации принципа защиты гражданских прав и охраняемых интересов в сфере интеллектуальной собственности, сформулированы выводы по совершенствованию национальной системы правовой охраны интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, защита прав интеллектуальной собственности, судебная защита, Высший суд по вопросам интеллектуальной собственности.

Kolos Serhii

PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN THE CONTEXT OF JUDICIARY REFORM

As Ukraine has taken the course on European integration and is actively implementing it after the signing and ratification of the Association Agreement with the European Union in 2014 and its entry into force on September 1, 2017, the issue of protection of intellectual property rights is gaining great importance.

Improving the protection of intellectual property rights involves implementation of many tasks related to both the improvement of legislation, law enforcement practice and active involvement and constant interaction of state authorities, law enforcement, fiscal authorities, etc., as well as development of appropriate legal mechanisms. The judicial branch of power, which is in the stage of active reformation, plays a significant role in this process.

Reforming of Ukrainian judicial system involves deepening of the specialization of judges, which is a result of the formation of a separate judicial body – the High Specialized Court on Intellectual Property.

The right to judicial protection is guaranteed by acts of international law and the norms of national legislation. Article 55 of the Constitution of Ukraine stipulates that human and citizen rights and freedoms are protected by court. Everyone is guaranteed the right for judicial appeal against decisions, actions or inactivity of state authorities, local governments, acting officials and civil servants.

For the implementation of the principle of judicial protection of civil law and interests, the content of Article 16 of the Civil Code of Ukraine, which establishes the general principles for the protection of civil rights and interests by a court, is of fundamental importance. In order to ensure the protection of intellectual property rights, the court may use any means of protection provided for by civil law.

Intellectual property disputes are among the most difficult to deal with. Taking into account the overload of courts in Ukraine, the resolution of intellectual property disputes in a separate consideration today is of great current interest, so there are expectations that the High Specialized Intellectual Property Court will improve the quality of case handling, develop a unified judicial practice without distinction for civil and economic processes, as well as significantly reduce the time for dealing with cases.

Key words: intellectual property, protection of intellectual property rights, judicial protection, the High Specialized Intellectual Property Court.